

31. Мусієнко О. Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах : Монографія / О. Л. Мусієнко / За ред В. Ю. Шепітька. – Х. : Право, 2009. – 168 с.
32. Мудряк Т. О. Криміналістична характеристика способів вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами / Т. О. Мудряк // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – Вип. 58. – С. 543.
33. Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность / Н. И. Панов. – Х. : Вища школа, 1982. – С. 144–145.
34. Пазинич Т. А. Особливості сучасних шахрайств та їх вплив на методику розслідування / Т. А. Пазинич // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Харків : НУВС, 2003. – Вип. 23. – С. 28–32.
35. Паламар Л. Криміналістична характеристика злочинів у сфері банківського кредитування / Л. Паламар // Право України. – 2006. – № 12. – С. 67.
36. Плешаков А. М. Уголовная ответственность за незаконное получение кредита и меры по его предупреждению в банковской практике / А. М. Плешаков // Адвокат. – 1997. – № 3. – С. 28–29.
37. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений : Учебник / К. Лисиченко, В. Гончаренко, М. Салтвский. – К. : Высш. шк., 1988. – С. 30.
38. Сабадаш В. П. Деякі аспекти криміналістичної характеристики інтернет-шахрайства / В. П. Сабадаш // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : Всеукраїнська науково-практична конференція (м. Запоріжжя, 30 жовтня 2009 року). – Запоріжжя : Юридичний інститут ДДУВС, 2009. – Ч. 1. – С. 158–161.
39. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес, криміналістика ; оперативно-розшукова діяльність» / С. С. Чернявський. – К., 2002. – С. 9.
40. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження) : Навчальний посібник / С. С. Чернявський / За заг. ред. О. М. Джуки. – К., 2003. – 264 с.
41. Шепітько В. Ю. Криміналістика : енцикл. словник (укр.-рос. і рос.-укр.) / В. Ю. Шепітько / за ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2001. – С. 208.
42. Яблоков Н. П. Криминалистика. Учебник для вузов / Н. П. Яблоков. – М. : Бек, 1996. – С. 48–50.
43. Яблоков Н. П. Криминалистическая характеристика преступления и типичные следственные ситуации как важные факторы разработки методики расследования преступлений / Н. П. Яблоков // Вопросы борьбы с преступностью. – М. : Юрид. лит., 1979. – Вып. 30. – С. 113.

УДК 343.9

ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОБІЗНАНИМИ ОСОБАМИ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Марушев А.Д.,

к.ю.н., доцент кафедри криміналістики

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті обґрунтовуються тактичні задачі взаємодії слідчого з обізнаними особами у кримінальному провадженні. З урахуванням кримінально-процесуальної специфіки функціональних завдань слідчого й обізнаних осіб, пропонується новий науковий підхід до розуміння завдань тактики їхньої взаємодії при проведенні слідчих дій. Обґрунтовуються підстави класифікації тактичних завдань взаємодії слідчого та обізнаних осіб у процесі розслідування господарських злочинів.

Ключові слова: криміналістика, взаємодія, слідчий, обізнані особи, тактичні задачі, тактичні рекомендації, слідчі (розшукові дії), спеціаліст, експерт-економіст, судові експертизи.

Марушев А.Д. / ТАКТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СЛЕДОВАТЕЛЯ СО СВЕДУЩИМИ ЛИЦАМИ НА ДОСУДЕБНОМ РАССЛЕДОВАНИИ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИИ / Национальный юридический университет им. Ярослава Мудрого, Украина

В статье обосновываются тактические задачи взаимодействия следователя со сведущими лицами. С учетом уголовно-процессуальной специфики функциональных задач следователя и сведущих лиц, предлагается новый научный подход к пониманию тактики их взаимодействия при производстве следственных действий. Обосновываются основания классификации тактических задач взаимодействия следователя и сведущих лиц в процессе расследования хозяйственных преступлений.

Ключевые слова: криминалистика, взаимодействие, следователь, сведущие лица, тактические задачи, тактические рекомендации, следственные действия, специалист, эксперт-экономист, судебные экспертизы.

Marushev A.D. / TACTICAL TASK OF COOPERATION OF INVESTIGATOR WITH EXPERTS IN PRE-TRIAL INVESTIGATION OF ECONOMIC CRIMES / Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

The necessity of concerted actions, mutual cooperation, business contact of investigator and parties to criminal proceedings, subjects of interaction is an objective condition for ascertainment of truth in the course of investigation of business crimes. Clear definition of tasks of the said subjects of cooperation makes it possible to establish the mechanism of commissioning of criminal acts quickly and effectively. Analyzing the structure of criminalistics tactics, especially its general provisions, it is possible to determine general tactics of cooperation of subjects of criminal legal procedure that has its functions, principles and tasks, etc. Therefore, structurally the tactics of cooperation of subjects of criminal legal procedure must consist of techniques and methods of cooperation of: a) investigator with agencies of the inquiry; b) investigator with officers of subdivisions of internal affairs authorities; c) investigator and officers of the authorities monitoring compliance with tax and customs laws; d) cooperation of investigator with experts having specific knowledge; e) cooperation of investigator with State controlling authorities (State Financial Inspection, State Financial Monitoring Service of Ukraine, Accounting Chamber of Ukraine, State Property Fund, etc.); f) investigator with legal representative and counsel for the suspect, accused; g) investigator with the victim and his/her representative. The scope and limits of cooperation of investigator with experts in criminal proceedings are determined by the totality of criminal procedural provisions regulating the task, grounds and procedure of such cooperation. In our opinion the essence of tactical tasks of cooperation of investigator with experts depends on the form of specific knowledge necessary for investigator in particular situation or investigative (detective) procedure. We agree that we should discuss the system of tasks which the investigator may not decide independently in the course of investigation and therefore must coordinate his/her activity with the activity of the persons having specific knowledge and capable to build actions for deciphering of information on their basis.

Resuming, it should be noted that tactical tasks of cooperation of investigator with economic expert depends on the form of cooperation, functions of experts and possibility of use of their knowledge and capabilities in full. Therefore, in the course of cooperation of investigator with experts we should take into account general, specific and particular tactical tasks. Accurate determination of tactical tasks and their solution in the course of cooperation of investigator with experts in criminal proceedings makes it possible to establish the essence of business operations reflected in accounting documents and thus ascertain relation of documents to commissioning of illegal business operation and determine the evidential significance of seized accounting documents.

Key words: criminology, cooperation, investigator, experts, tactical tasks, tactical recommendations, investigative (detective) procedures, specialist, economic expert, legal expertise.

В умовах нових соціально-економічних перетворень в Україні мають місце негативні тенденції, особливо у пов'язанні нових кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності, використання інноваційних комп'ютерних технологій та комп'ютерних мереж тощо. Необхідність у погодженій діяльності, спільному співробітництві, діловому контакті слідчого і учасників кримінального провадження, суб'єктів взаємодії, є об'єктивною умовою у встановленні істини в процесі розслідування господарських злочинів. Чітке визначення задач названих суб'єктів взаємодії дозволяє швидко й ефективно встановити механізм вчинення злочинних дій.

Сучасні потреби юридичної практики вимагають розробки нових підходів до розгляду тактики взаємодії слідчих з обізнаними особами, принципів і форм її здійснення, рекомендацій, що сприяють підвищенню ефективності такої взаємодії, особливо у процесі розслідування господарських злочинів. У зв'язку з вищевикладеним досить актуальним є дослідження проблем правових та інших відносин між суб'єктами, що здійснюють застосування спеціальних знань в процесі розслідування господарських злочинів, організації процесу взаємодії і встановлення організаційно-тактичних задач, що лежать в основі взаємодії слідчого з обізнаними особами.

У науковій юридичній літературі проблемні питання організації взаємодії правоохоронних органів завжди були предметом пильного вивчення вчених-криміналістів. Однак розробка концептуальних основ цього інституту далеко не завершена. У багатьох роботах, як правило, аналізувалися окремі аспекти використання спеціальних знань, які головним чином пов'язані із проведенням судових експертиз [12, с. 77-78]. Треба зазначити, що загальні питання участі обізнаних осіб при розслідуванні злочинів розглядалися такими вченими-криміналістами, як Белкін Р. С., Богданов Б. С., Колісниченко О. Н., Коновалова В. О., Матусовський Г. А., Танасевич В. Г., Сергеев Л. О., Шепітько В. Ю. та інші. Більш детально проблеми слідчого з обізнаними особами, наприклад, спеціаліста-бухгалтера, розглядалися такими авторами як: Багинский В. З., Білоус В. В., Буцан О. П., Волобуєв А. Ф., Лисенко В. В., Махов В. Н., Чернявський С. С. в окремих дисертаційних та монографічних роботах, присвячених розслідуванню господарських злочинів.

Метою статті є дослідження кризь призму останніх змін діючого кримінально-процесуального законодавства передумов розвитку сучасної системи взаємодії слідчого з обізнаними особами; визначення задач взаємодії цих суб'єктів у загальній криміналістичній тактиці з урахуванням криміналістичних аспектів даної системи; аналіз та визначення класифікаційних критеріїв тактичних завдань взаємодії слідчого з обізнаними особами в процесі розслідування господарських злочинів.

Викладене свідчить про те, що у криміналістиці сформовані різні підходи до визначення тактичних задач суб'єктів взаємодії. Безперечно, як звуження, так і розширення кола учасників взаємодії не дозволяє визначити її основні організаційні й тактичні задачі та методичні положення. Чітке визначення тактичних задач взаємодії слідчого з обізнаними особами дозволить оптимізувати процес встановлення істини, визначити рішення задач ситуативного характеру та загальний стиль діяльності кожного із учасників.

У науковій літературі криміналістична тактика визначається як система наукових положень і рекомендацій щодо організації та планування досудового і судового слідства, що розробляються на основі визначення оптимальної лінії поведінки осіб, прийомів провадження слідчих і судових дій, спрямованих на збирання і дослідження доказів та встановлення обставин, що сприяли вчиненню злочину [13, с. 79].

У структурі криміналістичної тактики автори, як правило, виділяють два розділи: у першому розглядаються загальні положення (предмет, зміст мета, завдання) кри-

міналістичної тактики; у другому – розробляються положення щодо тактики провадження окремих слідчих (розшукових) дій. Ми згодні, що для криміналістичної тактики характерним є розгляд в загальній частині організаційних принципів діяльності щодо найбільш раціонального проведення слідчих дій, вчення про слідчі версії та планування розслідування, рекомендації щодо ефективного використання сучасних науково-технічних засобів та спеціальних знань, взаємодія слідчого з органами дізнання, розшукова та попереджувальна діяльність слідчого. Особлива частина криміналістичної тактики розробляє прийоми та методи проведення процесуальних дій [1, с. 5]. Аналізуючи структуру криміналістичної тактики, особливо її загальних положень, можна виділити загальну тактику взаємодії суб'єктів кримінально-процесуального судочинства, яким притаманні свої функції, принципи й завдання тощо. На наш погляд, обґрунтованою є позиція авторів, які включають до системи взаємодії органи прокуратури, органи внутрішніх справ, органи Служби безпеки, деякі державні органи України (Національний банк України, Міністерство фінансів України, Державна митна служба України, Фонд державного майна, Державна податкова адміністрація України та ін.), а також експертні установи (або окремих експертів і спеціалістів), громадські формування по охороні громадського порядку [11, с. 57-58]. Тому структурно тактика взаємодії суб'єктів кримінально-процесуального судочинства повинна складатися з прийомів й методів взаємодії: а) слідчого з органами дізнання; б) слідчого із співробітниками оперативних підрозділів органів внутрішніх справ; в) слідчого із співробітниками органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства; г) слідчого з обізнаними особами, які володіють спеціальними знаннями; д) взаємодії слідчого з Державними контролюючими органами (Державна фінансова інспекція України, Державна служба фінансового моніторингу України, Рахункова палата України, Фонд державного майна тощо); е) слідчого із законним представником і захисником підозрюваного, обвинуваченого; ж) слідчого з потерпілим і його представником.

Питання взаємодії слідчого з обізнаними особами, які володіють спеціальними знаннями, посідають важливе місце у загальній проблематиці взаємодії, оскільки в сучасних умовах діяльність по розслідуванню значної кількості господарських злочинів без тісної співпраці з фахівцями різних областей знань заздалегідь приречена на невдачу. Величезна кількість питань, що виникають перед слідчим, що мають компоненти не тільки виявлення і розкриття, а і попередження, на жаль, залишається майже поза увагою науковців. У науковій літературі багато вчених-криміналістів звертаються до розгляду як самого терміна «взаємодія», так і принципів, етапів, форм і видів такої діяльності. При цьому уважне вивчення робіт, опублікованих із проблем взаємодії, свідчить про те, що єдиного підходу до розуміння цієї проблеми в науці і дотепер не існує. Необхідно відмітити, що найбільш детально в криміналістичній літературі розглянуті проблеми взаємодії слідчого з органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність та з експертами експертно-криміналістичних підрозділів [16, с. 6-7]. На нашу думку, процес взаємодії між слідчим та обізнаними особами, які володіють спеціальними знаннями, треба розглядати в декількох аспектах. По-перше, коли взаємодія між суб'єктами здійснюється на основі законодавчих актів (наприклад, участь спеціаліста-економіста у слідчих діях). По-друге, це психологічний аспект суб'єктів взаємодії. Встановлення психологічного контакту слідчим з обізнаними особами, які володіють спеціальними знаннями, в процесі взаємодії дозволяє максимально використовувати можливості, сили і засоби кожного з них, виключає елементи невіправданого дублювання, нерационального витрачання наявних сил і засобів, дозволяє за необхідності зосередити зусилля

на найважливіших завданнях кримінального судочинства. Процес взаємодії слідчого з обізнаними особами, які володіють спеціальними знаннями, на пряму залежить від тактичних завдань, що вирішуються суб'єктами в процесі реалізації цієї взаємодії.

Недарма Г. А. Матусовський визначає, що взаємодію правоохоронних та інших державних органів і посадових осіб у процесі розкриття і розслідування злочинів треба розглядати як узгоджену діяльність різних ланок однієї або декількох організаційних систем, спрямовану на досягнення загальної мети з найменшими витратами сил, засобів і часу [10, с. 219]. З точки зору криміналістики, взаємодія – це процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємозумовленість і зв'язок [17, с. 42]. З цього витікає, що взаємодія – це процес організації і здійснення розслідування і запобігання окремим видам злочинів. Взаємодія між слідчим та обізнаними особами, які володіють спеціальними знаннями, як найбільш організована і ефективна форма боротьби правоохоронних органів зі злочинністю характеризується деякими основними властивостями. У зв'язку з цим вона розглядається як вищий ступінь консолідації сил і засобів правоохоронних та контролюючих органів, наділених законом відповідними повноваженнями у різних сполученнях участі, залежно від виду злочину, що розслідується, складності завдань, що вирішуються, необхідності використання відповідних засобів, прийомів та методів.

Тактичні завдання взаємодії обізнаних осіб зі слідчим на досудовому розслідуванні господарських злочинів витікають із загальних понять і завдань криміналістичної тактики. На підставі результатів аналізу поглядів вчених на поняття криміналістичної тактики можна дійти висновку, що мета застосування прийомів та методів конкретизується через завдання [6, с. 3]. Найбільш повно, на наш погляд, завдання зазначеної системи прийомів, методів тощо сформульовані у визначенні поняття криміналістичної тактики, яке дав Р. С. Белкін, а саме: планування і організація попереднього і судового слідства, визначення лінії поведінки осіб, що здійснюють судові дослідження, проведення окремих процесуальних дій [2, с. 39].

Ми підтримуємо авторів, які зазначають, що завдання криміналістичної тактики формуються в залежності від рівня розвитку науки криміналістики і потреб практичної діяльності. Однак досить чіткого визначення завдань криміналістичної тактики науковці не надають. Ряд авторів поділяє завдання криміналістичної тактики на дві групи. До першої групи відносять основне завдання – сприяння ефективнішій організації криміналістичної діяльності у відповідності з метою розслідування. До другої – розроблення найбільш ефективних тактичних прийомів і рекомендацій на основі сучасних досягнень науки під час проведення окремих слідчих дій [4, с. 146]. На наш погляд, це звучує предмет криміналістичної тактики, подальший розвиток окремих її структурних підрозділів і ефективність застосування в слідчій та судовій практиці.

Ми згодні з науковцями, які виділяють загальні, спеціальні та конкретні завдання криміналістичної тактики. До загального завдання криміналістичної тактики належить сприяння досягненню завдань кримінального судочинства щодо захисту особистості, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень належними силами, засобами, методами і прийомами криміналістичної тактики. До спеціальних завдань можна віднести: розробку тактичних прийомів, тактичних комбінацій і тактичних операцій; вдосконалення організаційно-тактичних основ попереднього розслідування та судового провадження; розробку й удосконалювання криміналістичних засобів і мето-

дів попередження злочинів; вивчення та узагальнення передового досвіду судової, слідчої та експертної діяльності, його тактично-організаційних основ. Загальні та спеціальні завдання реалізуються через рішення конкретних завдань – динамічних, які наука вирішує на даному етапі, виходячи з потреб практики [5, с. 278].

Обсяг і межі взаємодії слідчого з обізнаними особами у кримінальному провадженні визначаються сукупністю кримінально-процесуальних норм, що регламентують завдання, підстави й порядок такої взаємодії. На нашу думку, сутність тактичних задач взаємодії слідчого з обізнаними особами залежить від форми спеціальних знань, яка необхідна слідчому в конкретній слідчій ситуації або у слідчій (розшуковій) дії. Ми згодні, що обговорюватися повинна система завдань, які слідчий не може самостійно вирішити в ході розслідування й тому повинен кооперувати свою діяльність із діяльністю осіб, що мають спеціальні знання й здатних на їхній основі будувати дії по дешифруванню інформації [14, с. 9]. Наприклад, І. А. Данилкин, досліджуючи взаємодію слідчих і експертних підрозділів органів внутрішніх справ, виділяє загальні й спеціальні задачі взаємодії слідчого з експертами [3, с. 40]. Підтримуючи таку позицію авторів, ми згодні, що загальні тактичні завдання взаємодії слідчого з обізнаними особами визначені у кримінально-процесуальному законодавстві, і до них, зокрема, належать: 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [9, с. 262].

Однак змішування загальних і спеціальних тактичних завдань взаємодії слідчого з обізнаними особами неприпустимо і призводить до формальності застосування спеціальних знань обізнаних осіб у кримінальному провадженні. Так В. В. Семенов вважає, що завданням взаємодії слідчого із спеціалістами у розслідуванні є сприяння: 1) всебічному і об'єктивному розслідуванню; 2) оптимальному використанню можливостей суб'єктів взаємодії; 3) результативності невідкладних слідчих дій, оперативно-розшукових заходів при надходженні повідомлень про злочини; 4) побудові і перевірці слідчих версій; 5) правильному застосуванню тактики проведення окремих слідчих дій; 6) здійсненню заходів, спрямованих на відшкодування морального збитку, заподіяного громадянам та організаціям; 7) виявленню і усуненню причин та умов, що сприяють учиненню злочинів [15, с. 12].

В. О. Яремчук зазначає, що спеціаліст під час участі у слідчій (розшуковій) дії: 1) вчиняє дії, спрямовані на виявлення, вилучення і фіксацію доказів, надає технічну допомогу слідчому, застосовуючи різні науково-технічні засоби; 2) консультує зі спеціальних питань, що виникли при проведенні слідчої (розшукової) дії; 3) з дозволу слідчого ставить запитання учаснику вербальної чи невербальної слідчої (розшукової) дії щодо обставин, умов і причин учиненого кримінального правопорушення; 4) надає допомогу при складанні протоколу слідчим чи додатків до нього; 5) консультує слідчого щодо формулювання запитань учасникам слідчої (розшукової) дії; 6) допомагає складати схеми, плани, креслення, що відбивають перебіг і результати слідчої (розшукової) дії, в якій бере участь спеціаліст; 7) надає довідки тощо [18, с. 37]. В даному випадку автор не акцентує увагу на спеціальних та конкретних тактичних завданнях взаємодії слідчого із спеціалістом.

Отже, спеціальні тактичні задачі взаємодії слідчого з обізнаними особами залежать від форми використання спеціальних знань обізнаних осіб у кримінальному провадженні. Форма використання слідчим знань обізнаних осіб дозволяє лише визначити спеціальні тактичні завдання взаємодії. Отже, спеціальні тактичні завдання взаємодії обізнаних осіб зі слідчим повинні чітко регламентуватись тією чи іншою формою, а саме: 1) довідково-консультаційна діяльність; 2) залучення обізнаних осіб до кримінального провадження у якості спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; 3) залучення обізнаних осіб у якості судових експертів для дослідження з економічних питань; 4) залучення обізнаних осіб для допиту стосовно запитань, що стосуються проведеного економічного дослідження.

Спеціальними тактичними завданнями взаємодії слідчого з обізнаними особами, які володіють економічними знаннями, при проведенні слідчих дій є: визначення характерних обставин проведення господарських операцій і порядку їх відображення у бухгалтерському обліку; встановлення ознак підробки бухгалтерських документів; кваліфіковане застосування технічних засобів у виявленні особливостей документів бухгалтерського й податкового обліку; встановлення значення тих чи інших бухгалтерських документів в кримінальному провадженні; проведення попереднього дослідження документів з метою виявлення їх ознак і властивостей; проведення відбору бухгалтерських документів для подальшого дослідження; визначення необхідного виду економічної експертизи; визначення сутності проведення попередньої перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства.

Конкретні тактичні завдання взаємодії слідчого з обізнаними особами виникають тоді, коли вже обрана форма, яку треба реалізувати. А обрана форма взаємодії дозволяє більш конкретно виконувати обізнаними особами свої функції. Ми згодні з О. М. Ларіним, що функції слідчого та інших учасників процесуальної діяльності потрібно розглядати під кутом взаємодії між цими суб'єктами [8, с. 3]. Конкретні завдання залежать і від функцій використання знань обізнаних осіб у тій чи іншій слідчій дії. Більшість науковців розглядають функції обізнаних осіб щодо всього процесу розслідування. Наприклад, до функцій спеціаліста у кримінальному провадженні відносять: 1) сприяння у виявленні, фіксації, вилученні предметів, документів; 2) застосування технічних засобів при проведенні процесуальних дій; 3) здійснення документальних перевірок, ревізій і досліджень; 4) роз'яснення сторонам і суду питань, що входять до їх компетенції; 5) консультативна допомога сторонам [7, с. 33].

Ми згодні, що функції спеціаліста залежать від видів завдань, на вирішення яких спрямовані його дії [18, с. 42], тому що конкретні завдання дозволяють в повному обсязі виконувати обізнаними особами свої функції. Наприклад, в процесі проведення огляду вилучених бухгалтерських документів спеціаліст-економіст визначає, чи були вилучені документи, що мають ознаки інтелектуальної підробки. У цьому випадку обізнаною особою в процесі проведення слідчої (розшукової) дії вирішувались діагностичні завдання. В залежності від завдань, які вирішуються під час проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії, розрізняють виконувани обізнаною особою функції – ідентифікаційну, ситуаційну, діагностичну тощо.

Отже, на наш погляд, конкретні завдання обізнаних осіб залежать від форми застосування їхніх знань та функцій,

які вони виконують при застосуванні знань. Наприклад, до конкретних тактичних завдань, що вирішуються під час взаємодії слідчого з експертом-економістом у процесі проведення дослідження документів бухгалтерського обліку і фінансової звітності відносяться: встановлення документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів; встановлення періоду і місця утворення нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів; встановлення документальної обґрунтованості оформлення операцій з одержання, зберігання, виготовлення, реалізації товарно-матеріальних цінностей; встановлення документальної обґрунтованості відображення в обліку грошових коштів; встановлення відповідності чинному законодавству відображення в бухгалтерському обліку валового доходу та валових витрат за фінансово-господарськими операціями; встановлення недоліків в організації бухгалтерського обліку; встановлення недоліків в організації контролю, які сприяли або могли сприяти завданню матеріальної шкоди або перешкождали її своєчасному виявленню тощо. Конкретними тактичними завданнями взаємодії слідчого із спеціалістом-економістом у процесі проведення обшуку кабінету головного бухгалтера підприємства є: встановлення порядку документообігу в певній організації, а також характеру і специфіки документального оформлення та відображення в бухгалтерському обліку досліджуваних у кримінальному провадженні господарських операцій; визначення можливих місць знаходження бухгалтерських документів, які мають значення для справи; виявлення документів, що характеризують вчинення незаконної господарської операції; установа документів, доброякісність яких викликає сумніви, особливо документів матеріальної й інтелектуальної підробки; вилучення документів, доброякісність яких викликає сумніви, що характеризують сутність вчинення незаконної господарської операції; установа значення виявлених бухгалтерських документів або окремих їх частин в кримінальному провадженні; визначення і вилучення відповідної кількості бухгалтерських документів, необхідних для їх подальшого дослідження; визначення кола посадових осіб, до компетенції яких належить оформлення відповідних бухгалтерських документів по здійсненню господарських операцій; визначення порядку та особливостей щодо збереження вилучених документів тощо. Кількість тактичних задач взаємодії слідчого з обізнаними особами може змінюватись в залежності від ситуаційності проведення тієї чи іншої процесуальної дії та взаємної спрямованості на досягнення спланованої мети.

Підводячи підсумок, треба зазначити, що визначені тактичні завдання взаємодії слідчого з експертом-економістом залежать від форми взаємодії, функцій обізнаних осіб й можливостей застосування в повному обсязі їх знань і можливостей. Отже, в процесі взаємодії слідчого з обізнаними особами необхідно враховувати загальні, спеціальні і конкретні тактичні завдання. Вірне визначення тактичних завдань та їх вирішення в процесі взаємодії слідчого з обізнаними особами в кримінальному провадженні дозволяє встановити саме сутність господарських операцій, що знайшли відображення в бухгалтерських документах і тим самим з'ясувати відношення документів до вчинення незаконної господарської операції та визначити доказове значення вилучених бухгалтерських документів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахтирська Н. М. Криміналістична тактика : принципи і функції : автореферат дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / Н. М. Ахтирська. – Х., 1998. – 16 с.
2. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики / Р. С. Белкин. – Т. 1. – М., 1977. – 339 с.
3. Данилкин И. А. Взаимодействие следственных и экспертно-криминалистических подразделений органов внутренних дел / И. А. Данилкин. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 184 с.

4. Криміналістика. Навчальний посібник / Р. Благута, Р. Сибірня, В. Бараняк та ін. ; за заг. ред. Є. Пряхіна. – К. : Атіка, 2012. – 496 с.
5. Криміналістика. Навчальний посібник / А. Ф. Волобуєв. – К., 2011 – 504 с.
6. Погорецький М. А. Криміналістична тактика : щодо визначення поняття / М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – № 1 (5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pmasvp.pdf>.
7. Кудрявцев А. В. Специалист в уголовном судопроизводстве : функции и правовой статус / А. В. Кудрявцев, О. Г. Кудрявцева // Эксперт-криминалист. – 2011. – № 2. – С. 29–35.
8. Ларин А. М. Расследование по уголовному делу : процессуальные функции / А. М. Ларин. – М. : Юрид. Лит., 1986. – 160 с.
9. Марушев А. Д. Тактичні задачі взаємодії слідчого із спеціалістом-економістом / А. Д. Марушев // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2013. – № 1082. – С. 261–263.
10. Матусовский Г. А. Экономические преступления : криминалистический анализ : Монография / Г. А. Матусовский. – Харьков : Консум, 1999. – 480 с.
11. Матусовский Г. А. Организация работы аппаратов дознания и предварительного следствия органов внутренних дел : Учебное пособие / Г. А. Матусовский, В. Н. Сущенко. – Х., Юрид. ин-т, 1983. – 284 с.
12. Махов В. Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений : Монография / В. Н. Махов. – М. : Изд-во РУДН, 2000. – 296 с.
13. Настільна книга слідчого : [Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. та ін. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 728 с.
14. Поздеев И. А. Организация взаимодействия следователя со сведущими лицами в ходе расследования разрушений строительных объектов : автореф. дисс. ... на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс, криминалистика ; оперативно-розыскная деятельность» / И. А. Поздеев // Южно-Уральский государственный университет. – Челябинск, 2011 – 17 с.
15. Семенов В. В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів (зміст, організація, використання) : автореф. дисс. ... на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс, криминалистика ; оперативно-розыскная деятельность» / В. В. Семенов. – К., 2006. – 18 с.
16. Тертышник В. М. Тайное становится явным : взаимодействие следователя, оперативного работника и эксперта-криминалиста при раскрытии и расследовании преступлений : Учебное пособие / В. М. Тертышник, С. В. Слинько. – Х. : ИКФ «Гриф», 1997. – 68 с.
17. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / За ред. акад. НАН України В. Я. Тація. – Х. : Право, 2001. – 560 с.
18. Яремчук В. О. Організація і тактика залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій : монографія / В. О. Яремчук ; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2015. – 228 с.

УДК 343.131.5

ІНСТИТУТ СУДУ ПРИСЯЖНИХ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Олашин М.М.,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та процесу
Львівська комерційна академія

У статті досліджено норми Кримінального процесуального кодексу щодо застосування інституту суду присяжних в Україні. Здійснено порівняльну характеристику застосування інституту присяжних в Україні та окремих країнах світу. Проаналізовано окремі кримінальні провадження за участю присяжних та їхні судові рішення.

Ключові слова: кримінальне провадження, суд присяжних, професійний суддя, суд першої інстанції, народні засідателі, шеффени.

Олашин М.М. / ИНСТИТУТ СУДА ПРИСЯЖНЫХ ПО НОВОМУ УГОЛОВНОМУ ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ КОДЕКСУ УКРАИНЫ / Львовская коммерческая академия, Украина

В статье исследованы нормы Уголовно-процессуального кодекса по применению института суда присяжных в Украине. Осуществлена сравнительная характеристика применения института присяжных в Украине и отдельных странах мира. Проанализированы отдельные уголовные производства с участием присяжных и их судебные решения.

Ключевые слова: уголовное производство, суд присяжных, профессиональный судья, суд первой инстанции, народные заседатели, шеффены.

Olashyn M.M. / INSTITUTE OF THE JURY FOR THE NEW CRIMINAL PROCEDURAL CODE OF UKRAINE / Lviv academy of commerce, Ukraine

Court – is the most important link in the justice system of any state, whose main purpose is to ensure the rule of law and order in the country. For the purpose of making objective decisions *pravosudnyh* involving ordinary citizens in the judicial system was formed the jury. The Criminal Procedure Code of Ukraine, adopted in 2012, provided for in Articles 383-391 of the proceedings in the jury, which acts as a court of first instance. In the article the norms of the Criminal Procedure Code on the use of jury institute in Ukraine and some provisions of the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» on the authority of the jury. The analysis procedure for formation of the jury, bringing jurors under oath; juror removal order; order the meeting and vote in the jury in deciding. The comparative characteristics of jurors applying institution in Ukraine and some countries such as the US, France, England. In world practice there are two models of the jury: European (continental, French and Germany) and classical (Anglo-American). Ukraine has taken on a European basis (continental) model jury interpretuvavshy its standards in national criminal procedural legislation. The article also analyzes certain legally defined requirements for candidates for the jury and the manner of their election. The author analyzed separate criminal proceedings jury and their judgments. The basic problems of the Institute of Chartered in Ukraine and the ways of improvement of judicial proceedings involving the people.

Key words: criminal proceedings, trial by jury, professional judge, trial court, people's assessors, sheffeny.

Постановка проблеми. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року, задекларувала одну із засад кримінального судочинства – здійснення провадження судом присяжних. Однак дане положення було тільки задекла-

роване, оскільки відповідної процедури чіткого обрання осіб, які могли б виконувати функції присяжних, не було визначено і фактично, відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу 1960 року, в Україні кримі-